СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том II

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2688-5 (print)
ISBN 978-954-23-2689-2 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2688-5 (print)
ISBN 978-954-23-2689-2 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II
МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ГОТОВНОСТТА, НАГЛАСИТЕ И ПОТРЕБНОСТИТЕ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ОТ СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ
Проф. д.н. Борислав Борисов, гл. ас. д-р Юлиян Господинов..... 9

THE PLACE AND ROLE OF UKRAINE IN ENSURING THE EU'S EXTERNAL ECONOMIC SECURITY
Prof. D.Sc. (Economics) Illya Khadzhynov..... 18

SHADOW DIGITAL ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Prof. DSC Serghei Ohrimenco, Prof. DSC Dinara Orlova, Prof. PhD Tatiana Manasterska, Valeriu Cernei, Partner, IT Audit&Advisory..... 24

УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗНАНИЕТО КАТО МЕХАНИЗЪМ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ИНОВАЦИОННА СПОСОБНОСТ И ИНОВАЦИОННО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО (ТЕОРЕТИЧЕН ПРЕГЛЕД И КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА)
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Стела Маринова..... 32

СТРАТЕГИЧЕСКАТА ДЪЛБОЧИНА (ВЪЗХОДЪТ) И НЕСТРАТЕГИЧЕСКАТА ПЛИТКОСТ (УПАДЪКЪТ) – КАЗУСЪТ НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЯ
Проф. д-р Никола Янков..... 40

LEAN MARKETING – СЪВРЕМЕНЕН ПОДХОД ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА МАРКЕТИНГОВАТА СТРАТЕГИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова..... 48

ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТЪРГОВСКА МАРКА В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Ваня Григорова, Александра Иванова, студент..... 56

СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ ЗА ПРОДУКТОВА ИНОВАЦИЯ В КОЗМЕТИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Ваня Григорова, Марая Драганова, студент..... 64

ДЕТЕРМИНАНТИ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВКИ СРЕЩУ ТЪРГОВСКИ РИСК
Доц. д-р Ваня Григорова, докторант Николай Марков,..... 71

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ БЪРНАУТ ВЪРХУ ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ПОВЕДЕНИЕ
Доц. д-р Ваня Григорова, Пламена Жекова, студент..... 79

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION AND STRUCTURAL RESILIENCE
Assoc. Prof., PhD Giga Abuseridze, Assoc. Prof. PhD Anatoliy Asenov..... 87

ПАРТИСИПАТИВНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ИНОВАЦИОННИТЕ МРЕЖИ
Доц. д-р Евелина Парашкевова, проф. д-р Маргарита Богданова, доц. д-р Александра Пенишевич, проф. д-р Бранислав Санчанин" 93

ОСОБЕНОСТИ НА СЪВРЕМЕННИЯ МЕЖДУНАРОДЕН БИЗНЕС
Доц. д-р Здравко Любенов 101

CONVERGENCE OR DIVERGENCE? DIGITAL TRANSFORMATION AND EMERGING INTERNATIONAL MARKETING TRENDS IN ROMANIA AND BULGARIA
Assoc. Prof. Cătălin Deatcu-Gavril PhD, assoc. Prof. Alexander Ganchev PhD, Ivaylo Marinov PhD, Vlad-Mihai Panait PhD, Ec. Elena Deatcu-Gavril 108

CYBERSECURITY AND OPERATIONAL RISK IN THE ERA OF DIGITAL TRANSFORMATION: CHALLENGES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Assoc. Prof. Habilitated Doctor Dorogaia Irina, Caminschi Olga, PhD student, Assistant Lecturer 122

MANAGING ORGANIZATIONAL STRUCTURE CHANGES IN AN UNSTABLE ENVIRONMENT
Assoc. Prof. Habilitated Doctor Dorogaia Irina, Coval Anastasia, Assistant Lecturer 129

ДИГИТАЛНОТО РАВЕНСТВО КАТО ФАКТОР В ПРОЦЕСА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Кремена Маринова-Костова 139

ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ И МЕЖДУФИРМЕНО СЪТРУДНИЧЕСТВО: ФАКТОРИ, ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Любомир Тодоров, проф. д-р Дариуш Новак 146

СОЦИАЛНОМРЕЖОВИ ПОДХОД ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА МЕЖДУУНИВЕРСИТЕТСКОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В РАМКИТЕ НА ИНИЦИАТИВАТА „ЕВРОПЕЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ“: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ПО ПОКАНИ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ
Доц. д-р Маруся Смокова, гл. ас. д-р Галин Стефанов 155

ЕФЕКТИВНИ КОМУНИКАЦИОННИ СТРАТЕГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ОРГАНИЗАЦИОННА УСТОЙЧИВОСТ
Доц. д-р Милен Динков 166

ESG ПОЛИТИКИ И РЕШЕНИЯ В СТРОИТЕЛНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Михаил Чиприянов 172

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА АГЕНТИТЕ С ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ВЪРХУ СВЕТОВНАТА МРЕЖА
Доц. д-р Наталия Маринова 176

ASSESSING FACTORS AFFECTING AN ORGANIZATION’S INFORMATION SECURITY
Assoc. Prof. Olga Pugacheva, PhD 184

СТРАТЕГИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ЧУЖДОЕЗИКОВИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ УСЛУГИ
Доц. д-р Пенка Горанова..... 192

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И РИСКОВЕ ПРИ ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И АНАЛИЗ НА ГОЛЕМИ ДАННИ ЗА УСТОЙЧИВИ ВЕРИГИ ЗА ДОСТАВКИ
Доц. д-р Петя Емилова, доц. д-р Веселин Попов 198

MANAGING RESEARCH–EDUCATION SYNERGIES FOR ENGINEERING AND SCIENCE CAREER DEVELOPMENT IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT: THE CASE OF VALAHIA UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
Assoc. Prof. Dr. Eng., Sălișteanu I.C., Professor, Dr. Eng., Dunea D.E.C. , Professor, Dr. Eng., Coandă H.G. , Assoc. Prof., Dr. Eng., Udroiu I.N. , Professor, Dr. Croitoru G., Senior Research Scientist, Dr. Eng., Nicolescu C.M., Assoc. Prof., Dr. Bumbac M., Assoc. Prof., Dr. Eng., Alexandrescu D.C., University Lecturer Dr., Hossu A.M., Assoc. Prof., Dr. Eng., Angelescu N., Assoc. Prof., Dr. Eng., Popa I.F., University Lecturer Dr., Catangiu A. 207

УПРАВЛЕНКСИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОНТИНУУМА „ПРОДУКТ – УСЛУГА“: ОПЕРАЦИОННА СИСТЕМА И ТРАНСФОРМАЦИОННИ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Силвия Благоева, доц. д-р Ирена Емилова 217

АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА КАЧЕСТВОТО В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Христо Сирашки..... 224

НАУЧНАТА ПОЛИТИКА НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ВЛИЯНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА
доц. д-р Цветан Дилков..... 230

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА ПОКУПКА В СРЕДА НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Атанаска Решеткова..... 238

ОСОБЕНОСТИ В АНТИКРИЗИСНОТО УПРАВЛЕНИЕ
Гл. ас. д-р Валентин Панайотов 246

КОНВЕРГЕНЦИЯ НА ДОХОДИТЕ В РАМКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ: ДЕКОМПОЗИРАНЕ НА НАЦИОНАЛНО И РЕГИОНАЛНО НИВО
Гл. ас. д-р Галин Стефанов..... 253

АДМИНИСТРАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА УСТОЙЧИВИ СОЦИАЛНИ ИНВЕСТИЦИ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева..... 262

ВАЛУТНА ЕКСПОЗИЦИЯ И ПОДХОДИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА: ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАУЧНАТА ЛИТЕРАТУРА
Гл. ас. д-р Димитър Костов 268

СТРАТЕГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА СВИВАЩИТЕ СЕ ГРАДОВЕ
Гл. ас. д-р Елица Лазарова, Chrysostomos Roditis..... 281

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЯТ РИСК КАТО ФАКТОР ПРИ ИЗБОРА НА ЛОКАЦИЯ ЗА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ
Гл. ас. д-р Иван Ангелов 288

ПЕРИФЕРНИ ИЗЧИСЛЕНИЯ И ИНТЕРНЕТ НА НЕЩАТА: БЪДЕЩЕТО НА СВЪРЗАНИТЕ УСТРОЙСТВА
Гл. ас. д-р Искрен Таиров 296

ЕВРИСТИЧНИ СТРАТЕГИИ ЗА РЕДУКЦИЯ НА СЛОЖНОСТТА В ИКОНОМИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ ПРИ ОГРАНИЧЕНА ИНФОРМАЦИЯ
Гл. ас. д-р Надежда Веселинова 302

КАЧЕСТВО НА ТРУДОВИЯ ЖИВОТ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПОВЕДЕНЧЕСКИ АСПЕКТИ
Гл. ас. д-р Надежда Стефанова 310

АНАЛИЗ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ОНЛАЙН МАРКЕТИНГА И KPI ПОКАЗАТЕЛИ
Гл. ас. д-р Пламен Петров 317

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА: ФАКТОРИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ОТ СТУДЕНТИ ПО МАРКЕТИНГ
Гл. ас. д-р Светла Атанасова 325

ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ ОТ ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 334

RETHINKING PLACE BRANDING: STRATEGIC FRAMEWORKS AND EXECUTION TOOLS
Senior Lecturer, PhD, Aliya Turganovna Baigarina, PhD student Anar Aliyeva, Head Assist.Prof., PhD Stanislava Stoyanova-Asenova, Assoc.prof. PhD Anatoliy Asenov ... 345

ЕЗИКОВА БЛИЗОСТ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ: КОНЦЕПТУАЛЕН ПОДХОД
Ст. преп. д-р Маргарита Михайлова, доц. д-р Драгомир Илиев 350

ОТ КОНЦЕПЦИЯТА ДО ВЪЗДЕЙСТВИЕТО: ДИЗАЙН И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ ПО ПРОГРАМА „ИНТЕРРЕГ РУМЪНИЯ–БЪЛГАРИЯ“
Лектор, д-р Михаела Тинка Удриштиойу; професор, д-р Нику Джордже Биздоака 356

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ПЛАНИРАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ ПРОЕКТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ
Ас. д-р Димчо Шопов 362

MANAGERIAL STRATEGIES FOR MOTIVATING THE EMPLOYEES FROM ROMANIAN PUBLIC INSTITUTIONS
Assistant Professor, Ph.D, Miruna Angela Mutu, Senior Lecturer, Ph.D, Andreea Anamaria Panagoret, Senior Lecturer, Ph.D, Dragos Mihai Panagoret, Lecturer, Ph.D, Sorina Cernat 371

MAPPING AND MITIGATING CHILDREN'S DIGITAL FOOTPRINTS IN EGYPT
Assistant Professor Nehal Lotfy H. Khalil, PhD..... 384

ЕКСПЕРТНОТО ИНТЕРВЮ В ИЗСЛЕДВАНИЯТА ПО ДИГИТАЛЕН МАРКЕТИНГ: МЕТОДОЛОГИЧНИ НАСОКИ
Ас. д-р Спасимир Цветанов..... 392

МАРКЕТИНГ, ВОДЕН ОТ НОСТАЛГИЯТА В ЕРАТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ – ВЪЗМОЖНОСТИ, ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ТЕНДЕНЦИИ
Ас. д-р Стелиана Василева 400

AI В ПОМОЩ НА СЕЛЕКЦИОНЕРИТЕ В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО: ПРОТОТИП НА ИНТЕЛИГЕНТНА СИСТЕМА ЗА АНАЛИЗ НА РОДОСЛОВИЯ И ПОДПОМАГАНЕ НА РАЗВЪДНАТА ДЕЙНОСТ
Д-р инж. Пенка Чернаева, д-р инж. Петър Чернаев..... 411

АНАЛИЗ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ИНОВАЦИОННИТЕ ПРОЕКТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ БЪЛГАРИЯ
Д-р Таня Минкова Николова..... 418

УЧАСТИЕТО В ИНИЦИАТИВАТА ЗА НАСОЧЕНА ТЪРГОВИЯ И ВИЗОВАТА ОТВОРЕНОСТ В АФРИКА
Докторант Анита Йорданова 424

СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ НА РАБОТНАТА СИЛА В ЗДРАВНАТА СИСТЕМА НА ГЪРЦИЯ В КОНТЕКСТА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ И РЕГИОНАЛНИТЕ НЕРАВЕНСТВА
Докторант Анна Коллару 432

СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА КРИЗИ В АДМИНИСТРИРАНЕТО НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
Докторант Анна Коллару, докторант Алексиос Антониос Колларос..... 439

МОДЕЛИ НА ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ОБЩИНСКАТА ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА
Докторант Атанаска Василева 447

ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ В ГЛОБАЛНИТЕ АУТСОРСИНГ СТРУКТУРИ
Докторант Веселин Василев Михайлов..... 451

СВЪРЗВАЩИТЕ СТРУКТУРИ В СИСТЕМАТА НА УПРАВЛЕНИЕ – МЯСТО И РОЛЯ
Докторант Галина Гатева-Христова..... 462

МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ БАРИЕРИ
Докторант Георги Спасов Витков 467

ДЕТЕРМИНАНТИ НА КЛИЕНТСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ В ЗАСТРАХОВАНЕТО – ПОВЕДЕНЧЕСКИ И ДИГИТАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Десислава Кайрякова..... 474

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИНТЕГРАЦИЯТА НА НЕСТРУКТУРИРАНИ И ПОЛУСТРУКТУРИРАНИ ДАННИ ВЪВ ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДНИТЕ СИСТЕМИ
Докторант Диян Николаев 482

WHO: TRANSFORMING ORGANIZATIONS THROUGH ESG CULTURE
PhD student Elton Rodrigo Titon 488

ВРЪЗКА МЕЖДУ ИНТЕГРИРАНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ И КРЪГОВИТЕ БИЗНЕС МОДЕЛИ
докторант Емил Найденов 496

ПРОГРАМНОТО БЮДЖЕТИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ: МОДЕЛ ЗА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Емилия Върбанова 504

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕС МОДЕЛИТЕ В СЕКТОРА НА ВЪЗОБНОВЯЕМАТА ЕНЕРГИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В УСЛОВИЯТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Жени Антонова 508

ИЗБОР МЕЖДУ ЛОКАЛЕН И ОБЛАЧНО БАЗИРАН ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В СЪВРЕМЕННИТЕ БИЗНЕС ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ
Докторант Зорница Иванова 516

ОТ ТЕОРИЯ КЪМ ПРАКТИКА: ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Докторант Ивелина Станева 523

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
докторант Йоан Парашкевов Денев 528

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Йоанна Иванова Бакалова 536

ИНФОРМАЦИОННА СИГУРНОСТ В СЪВРЕМЕННИТЕ ОБУЧИТЕЛНИ ПЛАТФОРМИ
Докторант Лора Първанова 551

ДЕФИНИРАНЕ НА БЛОКЧЕЙН: ХАРАКТЕРИСТИКИ И КЛЮЧОВИ КОМПОНЕНТИ
Докторант Любен Кирев 551

ФАКТОРИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИНОВАЦИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Докторант Мария Савова 557

УПРАВЛЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВИЯ РИСК ЧРЕЗ КСО В БЪЛГАРИЯ
Докторант Мария Цветанова 565

СРАВНИТЕЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ ПО ИКОНОМИКА
Докторант Милена Димитрова..... 569

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИ ПЛАТФОРМИ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР ЧРЕЗ ИНДЕКС НА ПАЗАРНАТА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТ (MAS): NETFLIX, TRENDYOL И TEMU
Докторант Невин Ангелова..... 573

СТЕЙБЪЛКОЙНИТЕ В ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ: ПАЗАРНА КОНЦЕНТРАЦИЯ И РЕГУЛАТОРНИ ЕФЕКТИ ОТ MICA
Докторант Пенко Ангелов Бяливанов..... 580

ДЕТЕРМИНАНТИ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В МЕЖДУНАРОДНИ КОМПАНИИ ЗА БИЗНЕС УСЛУГИ
Докторант Петьо Божинов..... 588

КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ВНЕДРЯВАНЕТО НА ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Докторант Радослав Асенов..... 596

УПРАВЛЕНСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ОТВОРЕНИ ИНОВАЦИИ
Докторант Сание Иса..... 604

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND AFFECTIVE ORGANIZATIONAL COMMITMENT: A FOCUSED NARRATIVE REVIEW
PhD student Slagjana Cvetkovska Mousa..... 611

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ПРОПАСТТА В ЕКОЛОГИЧНИЯ ИНТЕГРИТЕТ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА РЕГУЛАТОРНАТА СТРОГОСТ НА СИСТЕМАТА ЗА ТЪРГОВИЯ С ЕМИСИИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ДОБРОВОЛНИТЕ ВЪГЛЕРОДНИ ПАЗАРИ
Докторант Стефани Георгиева, Докторант, Антони Георгиев..... 618

ВНЕДРЯВАНЕ НА ГЕНЕРАТИВЕН ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ИНТЕЛИГЕНТНИ АГЕНТИ В БИЗНЕС АНАЛИЗА: ТЕХНИЧЕСКИ ИЛИ ОРГАНИЗАЦИОНЕН ПРОБЛЕМ
Докторант Таньо Георгиев Георгиев..... 626

РЕШЕНИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА МОБИЛНОСТ В СМАРТ ГРАДОВЕТЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант инж. Тихомир Панов..... 634

ГЕОГРАФСКА ЕКСПАНЗИЯ ЧРЕЗ МРЕЖОВИ СТРАТЕГИИ В СЕЛСКОСТОПАНСКАТА ТЪРГОВИЯ
Докторант Тотю Иванов..... 639

ПРИЛАГАНЕ НА АРХИТЕКТУРИ, УПРАВЛЯВАНИ ОТ СЪБИТИЯ, И МИКРОСЪРВИСИ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА АВТОМАТИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Яница Димитрова..... 643

ГЕНЕРАТИВНИЯТ ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ КАТО КАТАЛИЗАТОР НА ПЛАТФОРМЕНАТА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Юксела Шефкетева Брахимбашева..... 648

УЧИЛИЩЕТО КАТО СПЕЦИФИЧНА СРЕДА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНАТА ДЕЙНОСТ
Магистър Лора Николова 656

PSYCHOLOGICAL METHODS FOR MARKETING INFLUENCE ON CONSUMER BEHAVIOR
Anna Grigorova, student 663

DIGITAL TRANSFORMATION AND CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT IN SMES: A COMPARATIVE STUDY OF ROMANIA AND BULGARIA
Student Elena Deatcu – Gavril, Student Adriana – Daniela Urucu, Student Diana – Marina Vasile, Student Angelo – Patrick – Cosmin Baicu..... 670

СЪВРЕМЕННОТО ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ
Студент Милена Христова 679

ЕВРИСТИЧНИ СТРАТЕГИИ ЗА РЕДУКЦИЯ НА СЛОЖНОСТТА В ИКОНОМИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ ПРИ ОГРАНИЧЕНА ИНФОРМАЦИЯ

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова[1]

Резюме: Разработката представя евристичните стратегии като механизъм за редуциране на сложността при планиране в условия на ограничена информация. Чрез комбинация на теорията за ограничената рационалност и съвременни подходи за управление на несигурността, се разглеждат евристичните стратегии и тяхното действие в рамките на традиционните модели за планиране.

Ключови думи: *евристични стратегии, икономическо планиране, редукция на сложността, ограничена информация, ограничена рационалност*

JEL: D81, O21, C61

HEURISTIC STRATEGIES FOR REDUCING COMPLEXITY IN ECONOMIC PLANNING UNDER LIMITED INFORMATION

Head Assist. Prof. Nadezhda Veselinova, PhD

Abstract: *This study presents heuristic strategies as a mechanism for reducing complexity in planning under conditions of limited information. By combining the theory of bounded rationality with modern approaches to uncertainty management, it examines heuristic strategies and their operation within the framework of traditional planning models.*

Key words*: heuristic strategies, economic planning, complexity reduction, bounded information, bounded rationality*

JEL: D81, O21, C61

1. Въведение

Използва се фундаменталната концепция на Herbert Simon за ограничената рационалност, която критикува класическите икономически модели за перфектна рационалност с мотива, че икономическите субекти не вземат идеални а рационални решения. Simon приема че рационалността е ограничена в границите на възможностите на субектите и средата в която

[1] E-mail: n.veselinova@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов, България

функционират. Като се отчете че икономическото планиране се характеризира с много взаимносвързани елементи като ресурси, търсене, цени, капацитет, регулации и други, то класическите модели очевидно са неефективни поради ограничена информация и сложни процеси. Предлага се преодоляване на посочените трудности чрез евристични стратегии. Темата се развива чрез систематизация и класификация на евристичните стратегии за редукция на сложността. Разглежда се връзката между избора на евристична стратегия и информационните ограничения в планирането. Правят се аналогии между подходяща евристична стратегия и видове планиране.

Настоящата разработка представя теоретичен обзор на евристичните стратегии като инструмент за редукция на сложността в икономическото планиране при наличие на ограничена информация. Евристичните стратегии предлагат алтернативен подход чрез опростяване на пространството от алтернативи, задаване на правила за отсяване или последователни приближения. Чрез синтез на теорията за ограничената рационалност и съвременни подходи за управление на несигурността, се разработва типология на евристичните стратегии използвани в икономическото планиране. Анализират се предимствата на всеки подход, бързина, ниски информационни изисквания, както и ограниченият.

Разработката представлява концептуален синтез и класификация, в областта на икономическото планиране. Акцентът е върху практическата използваемост на евристичните подходи при реални ограничения. Резултатите имат отношение за плановите процеси, проектирането на информационни системи за подкрепа на решенията и адаптирането на икономическите модели към динамична среда.

2. Ограничена рационалност, информационна асиметрия и изчислителна сложност

Концептуалната основа на това изследване се опира на три взаимосвързани предпоставки, които заедно обясняват защо икономическото планиране при ограниченост на информацията не може да разчита на изчерпателна оптимизация и следователно изисква евристично редуциране на сложността.

Ограничената рационалност като изходна предпоставка. Simon (1955, 1956) демонстрира, че лицата, вземащи икономически решения, действат в условията на когнитивни ограничения, които им пречат да обработят цялата налична информация, да оценят всички алтернативи и да открият оптималното решение. Вместо да максимизират, икономическите субекти се стремят към задоволителни резултати (т.нар. „satisficing“), те търсят алтернативи, които отговарят на праг на приемливост. Тази предпоставка измества аналитичния фокус от идеала за пълна рационалност към реалистичните условия, при които действително се осъществява планира-

нето. Ако дори отделните субекти са изправени пред когнитивни ограничения, то планиращият орган, който трябва да агрегира и координира решенията на множество субекти се сблъсква с тях в увеличени мащаби.

Информационна асиметрия и разпръснатост на знанието. Hayek (1945) изтъква, че икономическото знание е по своята същност фрагментирано, разпръснато и локализирано сред отделните субекти. Никой плановик не може да притежава пълнотата на специфичната за контекста информация, която се генерира и използва на нивото на конкретните решения. Тази разпръснатост създава структурна асиметрия: субектите разполагат с локално знание, до което плановикът няма пълен достъп, докато плановикът притежава агрегирано знание, с което отделните субекти не разполагат. В резултат на това планирането трябва да борави с непълни, приблизителни и често закъснели данни. Следователно информационната асиметрия не е случайно несъвършенство, а същностна характеристика на всеки проблем, свързан с планиране в реалистичен мащаб.

Изчислителна сложност на планирането. Проблемът пред плановика може да се разглежда формално като задача за комбинаторна оптимизация, чиято сложност нараства експоненциално с броя на включените субекти, стоки и взаимозависимости. Дори при допускане за съвършена информация, изчислителното натоварване при решаването на такъв проблем в реално време е непосилно. Теоретичната възможност за съществуване на оптимален план не означава, че той е практически изчислим. Това очертава третото и може би най-фундаментално ограничение: планирането е ограничено не само когнитивно и информационно, но и от гледна точка на изчислителните възможности.

Взети заедно, тези три предпоставки формират единен аргумент. Ограничената рационалност поставя когнитивни граници пред вземащия решения; информационната асиметрия структурно ограничава достъпността на знанието; изчислителната сложност математически ограничава възможността за оптимизация. Съчетаването на тези ограничения означава, че всеки реалистичен модел на икономическо планиране трябва да включва механизми за намаляване на сложността, вместо просто да я пренебрегва. Именно това е функцията на евристичните стратегии.

3. Типология на евристичните стратегии за редукция на сложността в планирането

Ограниченията свързани с ограничена рационалност, информационна асиметрия и изчислителна сложност водят до следния практически императив, че икономическото планиране трябва да намали сложността на проблема, пред който е изправено. Изследването представя типология на основните евристични стратегии, чрез които се постига подобно опростяване. Ти-

пологията е структурирана въз основа на механизма, чрез който всяка стратегия опростява проблема на планирането, а не според конкретната област на приложение.

Декомпозиция и агрегиране. Тази стратегия се състои в разделянето на сложен проблем на планирането на по-малки и по-лесни за решаване подпроблеми (Simon, 1962), които могат да бъдат решени поотделно и след това отново обединени. Декомпозицията намалява сложността, като ограничава броя на променливите, които трябва да се разглеждат едновременно, докато агрегирането я намалява чрез групиране на разнородни елементи в категории от по-високо ниво (Sethi & Zhang, 1994). Взети заедно, тези операции превръщат един непосилен за решаване глобален проблем в йерархична структура от управляеми локални проблеми (Pervozvanskii & Gaitsgory, 1988). Тази стратегия е в основата на почти всички форми на многостепенно и секторно планиране.

Задоволяване с приемлив резултат (satisficing) вместо оптимизиране. Следващата стратегия се отказва от търсенето на оптимално решение в полза на такова, което отговаря на предварително определен праг на приемливост. Както отбелязва Simon (1956), този подход не е проява на нерационалност, а рационален отговор на когнитивните и информационните ограничения. В планирането това се изразява в използването на целеви показатели, допустими диапазони или минимални критерии за ефективност вместо точни оптимални стойности. Ползата се състои в драстично намаляване на обхвата на търсене и на изчислителните усилия, необходими за вземане на решение.

Прости правила за вземане на решения и емпирични правила (правила „на око“) (Gigerenzer et al., 1999). Тази стратегия заменя сложните изчисления с опростени процедурни правила, които генерират адекватни решения с минимални когнитивни усилия (Katsikopoulos & Gigerenzer, 2026). Такива правила често произтичащи от опита, конвенциите или минали закономерности (Bingham & Eisenhardt, 2011), функционират като сгъстено знание, което елиминира необходимостта от пълна обработка на информацията. В контекста на планирането те се проявяват под формата на фиксирани коефициенти за разпределение, правила за определяне на приоритети, инкрементално бюджетиране и стандартизирани формули (Maistry et al., 2025). Тяхната ефективност зависи от стабилността на средата, в която се прилагат.

Децентрализация и използване на локална информация. Посочената стратегия премества центъра на вземане на решения от центъра към периферията, позволявайки на субекти с достъп до локално знание да вземат решения, които централният орган не би могъл да възпроизведе. Ценовият механизъм, както подчертава Hayek (1945), функционира като децентрализиран изчислителен инструмент, който агрегира разпръсната информация,

без да изисква нейното централизиране. В процеса на планиране децентрализацията намалява сложността, като разпределя информационния и изчислителния товар между множество звена за вземане на решения, всяко от които действа в по-тесен и по-лесен за управление обхват. Редно е да се отбележи, че макар обяснението на Hayek за децентрализираната координация чрез цените запазва своето влияние, в съвременните изследвания започнаха да се подлагат на критичен анализ нейните епистемологични основи (Benson, 2024).

Аналогии, модели и сценарии. Тази стратегия намалява сложността, като съпоставя непознат или труден за решаване проблем с по-проста и вече позната структура (Gentner & Holyoak, 1997). Аналогичното мислене, формалното моделиране и изграждането на сценарии позволяват на планиращите да разсъждават върху сложни системи чрез опростени представи. Тези инструменти не премахват несигурността, но я правят когнитивно управляема, като ѝ придават разбираема структура.

Представените стратегии не се изключват взаимно; на практика системите за планиране обикновено съчетават няколко от тях. Общата им черта е, че всяка от тях заменя сложна процедура за вземане на решения с по-проста, като се приема известна загуба на теоретична прецизност в името на практическата осъществимост.

4. Евристична редукция в планирането: условия за ефективност и граници

Разгледаните евристични стратегии, споделят обща логика, всяка от тях заменя сложна процедура за вземане на решение с по-проста такава. Тази замяна обаче не е без цена. Ефективността на евристичното опростяване зависи от специфични условия и след преминаване на определени граници същото това опростяване, което прави планирането възможно, може и да го изкриви. Редно е да се разглеждат и двете страни на този компромис.

Основният компромис е, че всяка евристика функционира, като намалява информационните и изчислителните изисквания на дадена задача за планиране. По този начин тя неизбежно жертва известна степен на прецизност, пълнота или отзивчивост. Следователно съществения въпрос не е дали евристиките са „по-добри“ или „по-лоши“ от пълната оптимизация, а при какви условия ползата от по-лесното изпълнение на задачата надхвърля загубата на точност. Скорошни изследвания върху „бързите и пестеливи“ евристики (fast-and-frugal heuristics) в управленската математика подчертават, че те не са просто второстепенна алтернатива, а единственият възможен вариант в ситуации на несигурност и сложност, при които оптимизацията е неприложима (Katsikopoulos & Gigerenzer, 2026).

Условия за ефективност биха могли да се обобщят до следните условия, които изглеждат определящи за успеха на евристичното опростяване.

Стабилност на средата. Евристиките, които разчитат на минали закономерности, емпирични правила, фиксирани съотношения, формули за поетапна корекция, работят добре, когато основната структура на средата за планиране остава относително стабилна. Katsikopoulos и Gigerenzer (2026) изрично очертават условията, при които „бързите и пестеливи“ евристики са ефективни или неефективни, като отбелязват, че тяхната ефективност зависи от съответствието между евристиката и информационната структура на средата, в която се изпълнява задачата. Когато средата се промени рязко, знанието, заложено в евристиката, остарява и може да доведе до системно изкривени решения.

Съответствие между евристиката и структурата на проблема. Една евристика е ефективна, когато нейните опростяващи допускания съответстват на реалното разпределение на значимата информация. Например, декомпозицията работи добре, когато системата е „почти декомпозируема“, т.е. когато взаимодействията вътре в подсистемите са по-силни от взаимодействията между тях (Simon, 1962). Когато това условие не е изпълнено, декомпозицията може да прекъсне критични взаимозависимости и да доведе до създаването на несвързани планове.

Обратна връзка и възможност за корекция. Евристиките, които функционират в рамките на система, способна да открива и коригира грешки, обикновено запазват своята ефективност във времето. Децентрализираното планиране например разчита на ценови сигнали и локални корекции за отстраняване на грешки в разпределението на ресурсите. Когато механизмите за обратна връзка са слаби или забавени, грешките могат да се натрупват, без да бъдат коригирани.

Отвъд тези условия, евристичното опростяване се сблъсква със редица ограничения.

Системни изкривявания и произход на противоречиви отклонения. Bonder et al. (2023) демонстрират, че както прекалено опростените, така и прекалено сложните правила за вземане на решения могат да произтичат от един и същ източник: разчитането на малки извадки от минал опит. Когато оптималното правило е сложно, разчитането на малки извадки води до прекомерно опростяване; когато оптималното правило е просто, същият механизъм води до привидно прекомерна сложност. Това откритие има пряко значение за планирането, патологиите на евристичното опростяване не са случайни грешки, а структурни последици от начина, по който вземащите решения се учат от ограничен опит. Стремежът към задоволително решение (satisficing) може да доведе до системно пренебрегване на по-добри алтернативи; емпиричните правила (rules of thumb) могат да затвърдят остарели практики; декомпозицията може да скрие възникващи свойства, които се проявяват единствено на нивото на цялата система.

Загуба на адаптивен капацитет. Самата простота, която прави една евристика когнитивно ефективна, я прави и негъвкава. Система за планиране, която разчита единствено на опростени правила, може да загуби способността си да реагира на нови или непредвидени условия.

Зависимост от миналия път (path dependence). След като дадена евристика се утвърди в институционалната практика, тя има тенденция да се възпроизвежда, дори когато условията, първоначално обосновали нейното прилагане, вече не са налице (Wildavsky, 1964).

Чувствителност към мащаба. Евристики, които работят добре в един мащаб, могат да се окажат неефективни в друг. Правило, подходящо за малка планова единица, може да породи значителни изкривявания, ако се приложи в рамките на голяма и хетерогенна система.

Евристичното опростяване не е нито решение, нито провал, то е необходима адаптация към ограниченията. Неговата ефективност е условна, а не абсолютна. Следователно съществения въпрос за теорията на планирането не е дали да се използват евристики, а как да се проектират системи за планиране, в които евристиките остават подлежащи на корекция, съобразени с контекста и съгласувани със структурата на проблема, който целят да опростят. Това насочва към разбирането на планирането като рекурсивен процес на опростяване, оценяване и преразглеждане, а не като еднократно прилагане на фиксирано правило.

5. Заключение

Икономическото планиране е по своята същност ограничено от когнитивни ограничения, информационна асиметрия и изчислителна сложност, което прави идеалната оптимизация практически непостижима. Следователно опростяването трябва да се разглежда не като методологичен недостатък, а като структурна предпоставка за вземане на решения в условия на дълбока несигурност. Въпреки това, институционализирането на когнитивни преки пътища неизбежно създава скрити системни уязвимости, по-специално зависимост от предходни решения (path dependence) и намален адаптивен планов капацитет. В резултат на това дългосрочната жизнеспособност на системите за планиране зависи не от откриването на универсално оптимални евристики, а от изграждането на самокоригиращи се системи, способни динамично да балансират между процедурната простота и променящата се сложност на средата.

Използвани източници

Bingham, C. B., & Eisenhardt, K. M. (2011). Rational heuristics: The 'simple rules' that strategists learn from process experience. *Strategic Management Journal, 32*(13), 1437-1464. https://doi.org/10.1002/smj.965

Benson, J. (2024). Epistemic problems in Hayek's defence of free markets. *Economics & Philosophy, 41*(1), 1-23. https://doi.org/10.1017/S0266267124000105

Bonder, T., Erev, I., Ludvig, E. A., & Roth, Y. (2023). The common origin of both oversimplified and overly complex decision rules. *Journal of Behavioral Decision Making, 36*(4), e2321. https://doi.org/10.1002/bdm.2321

Gentner, D., & Holyoak, K. J. (1997). Reasoning and learning by analogy: Introduction. *American Psychologist, 52*(1), 32-34. https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.1.32

Gigerenzer, G., Todd, P. M., & the ABC Research Group. (1999). *Simple heuristics that make us smart*. Oxford University Press.

Hayek, F. A. (1945). The use of knowledge in society. *The American Economic Review, 35*(4), 519-530.

Katsikopoulos, K. V., & Gigerenzer, G. (2026). Fast-and-frugal heuristics: Analytical models of intuition. *IMA Journal of Management Mathematics, 37*(1), 17–33. https://doi.org/10.1093/imaman/dpaf041

Maistry, G. R., Reb, J., Luan, S., & Menkhoff, T. (2025). Accelerating expertise in professional decision making: The effects of a simple rules training. *Journal of Business Research, 200*, Article 115665. https://doi.org/ 10.1016/j.jbusres.2025.115665

Pervozvanskii, A. A., & Gaitsgory, V. G. (1988). *Theory of suboptimal decisions: Decomposition and aggregation*. Kluwer Academic Publishers.

Sethi, S. P., & Zhang, Q. (1994). *Hierarchical decision making in stochastic manufacturing systems*. Birkhäuser.

Simon, H. A. (1955). A behavioral model of rational choice. *The Quarterly Journal of Economics, 69*(1), 99-118. https://doi.org/10.2307/1884852

Simon, H. A. (1956). Rational choice and the structure of the environment. *Psychological Review, 63*(2), 129-138.

Simon, H. A. (1962). The architecture of complexity. *Proceedings of the American Philosophical Society, 106*(6), 467-482.

Wildavsky, A. (1964). *The politics of the budgetary process*. Little, Brown.